

УДК 94(477):(031)

БОРЧУК СТЕПАН,*кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії
Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника*

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНІ ПРОЕКТИ УАН - ВУАН. "БІОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК ДІЯЧІВ УКРАЇНИ"

У статті висвітлені процеси й події, які привели до створення "Біографічного словника діячів України". Охарактеризовано історичні умови, у яких відновила діяльність Академія наук України. Подано детальний аналіз матеріалу, який входив до видання. Висвітлено авторський колектив видання, а також описано умови, при яких змінювалися керівники та автори "біографічного видання". Розкрито об'єктивні й суб'єктивні умови припинення роботи над виданням. Виявлені основні наслідки цього "словника" для енциклопедичної науки загалом.

Ключові слова: Академія наук; енциклопедія; біографія; видання; публікація.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Лютнева революція 1917 р. у Росії, а відтак і розгортання подій Української революції 1917-1921 рр. кардинально змінили ситуацію в суспільно-політичному житті колишньої імперії Романових. За цих обставин завершення енциклопедичного проекту "Украинский народ в его прошлом и настоящем"¹, попри всю проведenu підготовчу роботу, утрачало сенс. На порядок денний висувалося питання підготовки власної українознавчої й україномовної енциклопедії.

Особливу увагу створенню й дослідженню проекту "Біографічного словника діячів України" приділили у своїх працях С. Білокінь, В. Верстюк, О. Бугаєва. Однак ця тема є малодослідженою й практично не вивченою у вітчизняній енциклопедистиці. Матеріал в основному ґрунтується на першоджерелах та архівних документах.

Мета дослідження полягає в аналізі вітчизняної енциклопедичної традиції в суспільно-політичному й культурно-цивілізаційному контексті історії України ХХ ст. на прикладі найбільш вагомого енциклопедичного проекту доби - проекту "Біографічного словника діячів України".

Виклад основного матеріалу. Із початком подій Української революції більшість активістів петербурзької української "Громади", тією чи іншою мірою задіяних у підготовці української енциклопедії, асинхронно, але переїздять в Україну, де зосереджується центр національного життя й відбуваються складні процеси державотворення.

Відносна невдача щодо написання української енциклопедії, яку зумовили Перша світова війна, політика царизму та економічна криза, не перервали цілісності процесу підготовки справжньої української енциклопедії. Однак на 1917 р. умови для її створення були більш ніж несприятливі. Дві революції, початок громадянської війни, загальна економічна криза, спроби розбудови власної української держави - усе це відки-

нуло науку, і в тому числі енциклопедистику, далеко назад. Потенційні творці енциклопедії - учені, митці, громадські діячі - миттєво опинилися в середовищі ворожого правлячому режиму класу інтелігенції, до якого критично ставилися не лише більшовики, а й українські соціалісти [4, с. 172]. В умовах постійної політичної напруги, що охопила основні центри української думки - Київ, Харків, Петербург - питання створення нової енциклопедії навіть не порушувалося. Тим більше, що частина вчених, що могли б виконувати цю роботу, або опинилися у важкому становищі (як академік О. Шахматов), або були задіяні в політичних проектах (М. Грушевський як глава Української Центральної Ради) і відповідно не мали можливостей ініціювати та очолювати наукові проекти. Була зруйнована вся тогочасна російська (і відповідно українська) наука - криза охопила як Російську академію наук, так і найбільші університети, майбутнє яких узагалі було під сумнівом.

Першоосновою для відродження науки й повернення до ідеї створення енциклопедії мала бути політична стабільність і наявність законної, сильної влади. Ані радикальний і непримиримий до всього непролетарського більшовицький режим, ані соціалістична за своєю суттю Центральна Рада створити таких умов не могли. Саме через це початком наукового відродження в Україні стає період Гетьманату. Саме діяльність консервативного режиму П. Скоропадського забезпечила реальні можливості не лише для стабілізації суспільства (принаймні в містах), а й для наукового та культурного ренесансу. Було створено близько 150 українських гімназій; вийшло з друку кілька мільйонів примірників українських підручників; засновано мережу загальнокультурних закладів (Державний український архів, Національна галерея мистецтв, Український історичний музей, Українська національна бібліотека, Український театр драми та опери, Українська державна капела та ін.) [2, с. 297]. Однак найсуттєвішим для української науки стало заснування 27 листопада 1918 р. Української академії наук, яку очолив видатний учений-геолог, геохімік В. І. Вернадський. У перший рік своєї діяльності вона складалася з трьох наукових відділів - історико-філологічного, фізико-математичного й відділу соціальних наук, які охоплювали 3 інститути, 15 комісій і національну бібліотеку [8]. І саме ця установа, що змог-

¹ "Украинский народъ въ его прошломъ и настоящемъ" - перша енциклопедія українознавства, яка з'явилася з ініціативи М. Грушевського в 1914-1916 роках у Петербурзі у 2 томах (понад 700 сторінок великого формату, численні ілюстрації) за ред. Ф. Вовка, М. Грушевського, М. Ковалевського, Ф. Корша, А. Кримського, М. Туган-Барановського й О. Шахматова.

ла пережити не лише свого засновника - Гетьмана П. Скоропадського, а і його наступників із українських соціалістів - членів Директорії, стала тим центром, який узяв на себе місію створення нових українських енциклопедичних видань.

Від самого початку своєї діяльності Академія наук розпочала роботу з підготовки енциклопедичного видання, присвяченого видатним діячам історії України. Поява такого видання була продиктована часом - в умовах визвольної боротьби й пошуку більшістю громадян власної національної самоідентичності апеляція до історичного минулого й особливо його персоналій мали не лише створити тло для виховання майбутнього покоління, а й переконати більшість українців у величчї й повноцінності їхньої нації. Більше того, осмислення життєписів більш чи менш відомих особистостей, а також пересічних громадян мало не лише сформувати уявлення про минуле й сучасне, а й продемонструвати нерозривний зв'язок між поколіннями, їх спорідненість та культурну єдність. Сама ж ідея створення біографічного словника в Україні не була новою й виникла ще в ХІХ ст. Вона була підготовлена стрімким злетом української гуманітарної науки в середині ХІХ ст. і пов'язана з іменем свідомого патріота української землі, громадського діяча й видатного вченого, фундатора української історичної школи, професора Київського університету Св. Володимира В. Антоновича.

Першу спробу підготовки фундаментального біографічного словника було розпочато В. Антоновичем та групою науковців (Г. Берло, І. Каманін, М. Грушевський, В. Щербина, С. Єфремов та ін.) уже в 90-ті рр. ХІХ ст. Однак через політичні обставини цей проект виявився нездійсненим [Там само]. Тож у 1918 р. одним із першочергових завдань для себе українські вчені вважали повернення саме до ідеї Біографічного словника.

Ініціатором цього проекту став В. Л. Модзалевський, який 10 грудня 1918 р. подав на ім'я Президента Української академії наук В. І. Вернадського доповідну записку (написану в співавторстві з Д. І. Багалієм) щодо програми діяльності Постійної комісії для складання Біографічного словника українських діячів науки, історії, мистецтва й громадського руху та про порядок його видання [5, с. 68]. Цей документ містив ряд положень, що передбачали необхідність створення спеціалізованого біографічного видання. Надалі його було заслухано на засіданні Спільного зібрання УАН 23 січня 1919 р., проаналізовано та прийнято як основу. Наслідком розгляду доповідної записки В. Л. Модзалевського стало створення на тому ж засіданні Постійної комісії для складання й видання Біографічного словника діячів України - робочого органу, який мав займатися не лише збиранням матеріалу, а й підготовкою до друку цього енциклопедичного видання. Головою Комісії було затверджено відомого історика, академіка Д. І. Багалія, а керівником над працями Комісії - В. Л. Модзалевського [7, с. 5]. Відповідно до рішень Спільного зібрання, до Біографічного словника мали увійти біографії діячів усіх національностей, які жили в Україні, починаючи від найдавніших часів аж до наших днів, і за всіма видами людської діяльності. Словник мав містити біографії всіх діячів національно-українських; українців за народженням за умови, що їхня діяльність мала зв'язок з Україною; українців за місцем народження та за походженням, якщо їхня діяльність не була зв'язаною з Україною, але мала характер першорядний; діячів російських, польських, єврейських та інших, якщо діяльність їхня впливала на діяльність українських діячів та історію України; діячів, які тимчасово жили на Україні (головним чином, наукові діячі, адміністратори тощо); іно-

земних діячів, що ніколи не жили на Україні, але якщо їхні праці торкалися українознавства [Там само].

До складу новоствореної Комісії, починаючи з 1919 р., входили: голова Комісії, керівник над працями, редактори, співробітники. За штатним розкладом, голова Комісії - академік - мав постійне утримання з коштів Державної скарбниці. Також штатна посада всі роки існування Комісії зберігалася за керівником. Упродовж 15 років діяльності в складі Комісії працювали як штатні, так і позаштатні (за документами нештатні й позаштатні, або з пожегонним утриманням) співробітники й технічний персонал (діловод, лаборант), хоча на той час (до 1933 р.) між категоріями штатних і позаштатних співробітників чіткого розмежування не існувало. У різні роки в Комісії працювали (безоплатно) редакторами відділів і підвідділів відомі історики, фахівці з окремих наукових напрямків - історик держави та права М. П. Василенко (голова, 1920-1923), літературознавець, театрознавець, театральний критик П. І. Рулін, літературознавець, архівіст В. В. Міяковський, історик, архівіст, археограф В. О. Романовський, історик євреїв І. В. Галант, мистецтвознавець Ф. Л. Ернст, історики І. П. Крип'якевич, В. О. Пархоменко, Н. Д. Полонська-Василенко, К. В. Харлампович, історик, архівознавець О. М. Андріяшев, музикознавець, літературознавець Д. М. Ревуцький, літературознавець С. О. Єфремов (голова; 1923-1929) [Там само, с. 268]. При цьому кількість співробітників Комісії не була постійною, майже щороку вона зменшувалася. Особливо удару зазнала комісія в 1921 р., коли скорочено було 9 штатних працівників. 1929 р. відбулося чергове велике скорочення, результатом якого було звільнення зі складу Комісії всіх нештатних працівників, хоча серед них у різні роки діяльності Комісії були досить відомі науковці: Н. Полонська-Василенко, О. Андріяшев, О. Гермайзе, Г. Берло, О. Тулуб, В. Горкова, П. І. Рулін та ін. [Там само].

У структурі Комісії було також сформовано ряд відділів - великокнязівської та Польсько-Литовської доби, історично-літературний та мистецький. З нею співпрацювали як позаштатні працівники й видатні українські вчені за межами Радянської України, зокрема І. Крип'якевич; по всій території України працювали кореспонденти Комісії, які надсилали до неї необхідні матеріали.

Серед кореспондентів можемо виділити таких відомих учених, як Д. І. Багалій (Харків), М. Г. Астряб (Лубни), І. Я. Айзеншток (Харків), В. Я. Гнатюк (Львів), О. В. Варнеке і В. Б. Варнеке (Одеса), О. О. Рябінін-Скляревський (Одеса), О. І. Покровський (Одеса), А. Верзилов (Чернівці), Я. К. Імшенецький (Полтава), Д. І. Яворницький (Дніпропетровськ); а також російські діячі культури та науки - В. Айналов, С. І. Ерастов, Ф. Д. Проценко, К. І. Ванченко-Писанецький, С. Д. Мстиславський, І. С. Абрамов [Там само, с. 661]. Як власне академічна установа Комісія працювала під безпосереднім контролем і керівництвом Спільного зібрання УАН, що не полишало проект своєю увагою.

Найбільш відповідальною в складі Комісії була посада керівничого над працями. У різні часи її посідали В. Л. Модзалевський (1919-1920 рр.), П. Я. Стебницький (1920-1923 рр.), М. М. Могілянський (1923-1933 рр.). Керівничий контролював роботу постійних штатних і нештатних співробітників, кореспондентів, ставив перед ними завдання з обробки джерел і заповнення карток; контролював своєчасне занесення нових імен до загального реєстру та до реєстрів на поточні літери, написання біографічних довідок; редагував біографічні статті та писав їх сам; здійснював кадрову політику; тур-

бувався своєчасним отриманням платні співробітниками за виконану роботу; вів ділове листування з Президією Академії; звітував і складав річні плани роботи; готував засідання Комісії; вишукував авторів для написання біографічних статей тощо. Окремий вид роботи керівничого складали збір автобіографічного та біографічного матеріалу від сучасників, а також переговори з ними [Там само, с. 613].

Упродовж 1919 р. тривала організаційна робота Комісії, під час якої було здійснено низку заходів. Зокрема, В. Л. Модзалевським протягом квітня - грудня 1919 р. було підготовлено "Інструкцію для співробітників Постійної комісії для складання Біографічного словника українських діячів при Українській академії наук", у котрій і містилися основні положення робочого процесу, а також бачення майбутнього проекту його засновниками [Там само, с. 45]. Для накопичення біографічних даних про сучасників як однієї з важливих складових проекту в липні 1919 р. - лютому 1920 р. було підготовлено Звернення Постійної комісії для складання Біографічного словника діячів України при УАН до сучасників щодо надсилання біографічних та бібліографічних відомостей та анкетний лист до нього. Ці документи передбачали активне залучення широкого загалу до роботи над словником і спрямовувалися в усі суспільні та громадські організації, у тому числі й релігійні, а також до відомих політичних та громадських діячів на місцях. Планувалося також залучення до проекту представників української діаспори в Петрограді та Москві, однак через війну з більшовиками реалізація цієї частини плану була відкладена на майбутнє.

Упродовж 1919 р. було створено також реєстр імен осіб, біографії яких мали ввійти до майбутнього видання. Він готувався на основі біографічних відомостей, бібліографічної інформації, яка заносилася на картки, подані відповідно до вищезазначених документів, а також підготовлених істориками щодо персоналій минулого. Улітку 1919 р. було визначено також структуру списку та основні вимоги до його формування. Список мав включати такі позиції: "рід, час, діяльність, місцевість". На практиці ж позиція "час" просто обмежувалася роками життя особи, а для діячів ІХ-ХІV ст. - лише століттям, коли вони діяли. Щодо "діяльності", то найчастіше наводилася одна з посад (для діячів ХІХ - початку ХХ ст.) або спеціальність за освітою. Приналежність особи до тієї чи іншої місцевості визначалася через назви навчальних закладів, церковних єпархій тощо. За формою списки імен подавалися, як правило, через кому в такій послідовності: прізвище, ініціали імені та по батькові, вид діяльності або посада, зрідка - роки життя або одна з дат. Наприклад: Абаза О. М., Полт. гор. гол.; Адабаш, меценат; Аристов Н. Л., проф. Ніж. інст.; Вайль М., меншовик-більшовик [Там само, с. 5-6].

Протягом наступного року, після перших спроб підготовки матеріалу, було підготовлено нові документи, що мали оптимізувати роботу Комісії та прискорити видання Біографічного словника. Адже вже на кінець 1920 р. було зібрано близько 13 тис. карток з іменами відповідно до списку, підготовлено 195 життєписів. Як за свідчують сучасні дослідження, основною джерельною базою для добору імен та написання карток співробітниками Постійної комісії були "Критико-биографический словарь русских писателей и ученых" С. О. Венгерова, "Энциклопедический словарь" Ф. А. Брокгауза та І. А. Ефрона, "Энциклопедический словарь" Гранат, губернські календарі (Харків, Чернігів, Одеса та ін.), "Киевская старина", матеріали Архіву Південно-Західної Росії та ін. Однак, незважаючи на такий значний матеріал, комплексних дій по його впорядкуванню практич-

но не велося. Причиною цього стали як політична невизначеність, так і зміни в керівництві проекту. Після від'їзду Д. І. Багалія до Харкова посаду голови Комісії посів академік М. П. Василенко; а після смерті в 1920 р. В. Л. Модзалевського, 7 серпня 1920 р. керівником над працями став П. Я. Стебницький [6, с. 277]. Отже, з метою вдосконалення Інструкції в жовтні 1920 р. було прийнято рішення розробити додаткові пояснення до неї з докладнішим поділом діячів на категорії, зразками біографічних статей, визначенням їх відповідних розмірів. 23 жовтня того ж року на засіданні Комісії керівничий П. Я. Стебницький доповів про проект "Додаткових пояснень до інструкції", що містив поділ осіб на групи за сферами їхньої діяльності від 1764 р. й до сучасності [7, с. 62].

Зменшення фінансування, скорочення чисельності штатних та позаштатних працівників значною мірою пригальмували проект створення Біографічного словника, однак на початку 20-х років ХХ ст. не зупинили його. Так, на початок 1922 р. Комісією було підготовлено 37,5 тисяч карток з іменами та 450 біографічних текстів. Проте подальша робота над матеріалом - формування томів - практично не велася. Про це повідомляє у своєму листі до академіка Д. Багалія керуючий справами П. Я. Стебницький, зауважуючи, що Комісії так і не вдалося відійти від стадії збирання карток й перегляду джерел. Він також скаржився, що біографії зібрано дуже мало, адже люди просто не хочуть їх писати. Єдиним винятком, за його свідченням, були євреї, чий відділ постійно зростав, незважаючи на будь-які перешкоди [6, с. 277]. У 1922 р. через припинення фінансування надходження карток і створення біографічних статей практично повністю зупинилося. Лише вихід з економічної післявоєнної кризи завдяки новій економічній політиці дозволив частково відновити фінансування й, відповідно, роботу над Біографічним словником.

Упродовж 1923 р. картотека комісії зроста майже на 11 тис. карток, розпочалося складання основного списку імен, зведення до алфавіту всього зібраного матеріалу, складання біографій. Та черговою перешкодою в роботі над виданням стала зміна керівництва Комісії, котра відбулась того ж року. У 1923 р. помирає керівничий над справами П. Я. Стебницький, який і здійснював основну організаційну роботу [3, с. 829]. Того ж року усунувся від керівництва Комісією академік М. П. Василенко, зберігши за собою лише редакторську працю на відділі діячів гетьманської доби. П'ять наступних засідань Комісія приділила винятково питанням про переорганізацію, зміцнення та відновлення енергійної організованої праці. Подальше просування безпосередньої роботи уможливило лише залучення нових кадрів - головою Комісії став академік С. О. Єфремов, а керівничим над справами М. М. Могилянський, який і працював на цій посаді упродовж усього наступного періоду роботи Комісії. Згодом М. Могилянський перебрав на себе також обов'язки редактора відділу діячів науки, освіти, культури та мистецтва від другої половини ХVІІІ ст. [6, с. 398].

Останній період діяльності Постійної комісії для укладання Біографічного словника, що тривав майже 10 років - упродовж 1923-1933 рр., визначився значною активністю. За названий час було зібрано близько 150 тисяч бібліографічних карток, а також складено реєстр імен. Однак найбільшим успіхом на цій ниві стала підготовка до друку рукопису І тому "Біографічного словника діячів України" з прізвищами на літеру "А". Однак через брак коштів та небажання політичної влади підтримати цей проект, він так і не був виданий. Як зазначав у своєму звіті М. Могилянський, планомірна робота мог-

ла б тривати лише за тих умов, якби за роботу над двадцятьма друкованими аркушами біографічного матеріалу було виділено 500 карбованців золотом, що було досить скромною сумою [6, с. 399]. Однак і такого фінансування надано не було, що й спричинило поступове скорочення обсягів роботи над проектом і в подальшому цілковите її припинення.

Звинувачення, спрямовані в 1933 р. проти Комісії та першого тому (імовірно, було видано кілька сигнальних примірників), були однотипні - передусім бездіяльність Комісії та невідповідність матеріалу ідеологічній доктрині. Як зазначив у своєму звинуваченні проти першого тому нарком освіти В. П. Затонський, до Біографічного словника, що його виготовила комісія, потрапили й такі "українські діячі", як російський чорносотенний письменник Арцибашев, бандит Ангел, цукрозаводчик Бродський. Проте "забули" включити тов. Артема, тов. Антонова-Саратовського, колишнього наркома внутрішніх справ УСРР. Можна було б пригадати ще сотні імен справжніх діячів, що не потрапили до цього словника [1, с. 65]. Після такої рецензії всі сигнальні примірники були вилучені та знищені. Про подальшу роботу над Біографічним словником навіть не йшлося, тим більше що під час обшуків 17 липня - 2 серпня 1933 р. більшість матеріалів, зібраних Комісією, було вилучено та опечатано. Фактично 1933 р. став завершенням проекту створення першого українського Біографічного словника, попередника новітньої української енциклопедії [6, с. 418].

Висновки

Незважаючи на невдачу у виданні Українською академією наук енциклопедичного біографічного словника, робота над ним продемонструвала велику зацікавленість української інтелігенції в його створенні. Та активність, яку проявили не лише штатні працівники, а й позаштатні кореспонденти, у тому числі й за кордоном, засвідчила потребу в новій енциклопедії, яка була б

сформованою не за класовим, а за національним принципом. Саме останній момент в умовах становлення тоталітарного радянського суспільства й став вирішальним чинником, котрий зумовив репресії проти його учасників й остаточну заборону публікації навіть підготовленого матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білокінь С. В обороні української спадщини: Історик мистецтва Федір Ернст / С. І. Білокінь; [НАН України: Інститут історії України, Центр культурологічних студій; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського]. - К. : Інститут історії України НАН України, 2006. - С. 65-71.
2. Бойко О. Д. Історія України / О. Д. Бойко. - К. : Академія, 1999. - С. 297.
3. Верстюк В. Стебницький Петро Януарійович / В. Ф. Верстюк, Т. С. Осташко // Довідник з історії України (А-Я); [за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста]. - 2-е вид., доопр. і доповн. - К. : Генеза, 2001. - С. 829.
4. Винниченко В. Відродження нації / В. Винниченко. - К., 1990. - Т. 3. - С. 172.
5. Доповідна записка про програми і порядок видання Біографічного словника діячів українського народу і української землі (науки, літератури, історії, мистецтва та громад. руху) // Перший піврік існування Української Академії наук у Києві та начерк її праці до кінця 1919 р. - К., 1919. - С. 68-72.
6. Історія Академії наук України, 1918-1923: Документи і матеріали / [упоряд.: В. Г. Шмельов (ст. упоряд.) та ін.; редкол.: П. С. Сохань (відп. ред.) та ін.]. - К., 1993. - С. 277.
7. Постійна комісія УАН - ВУАН для складання Біографічного словника діячів України. 1918-1933. Документи. Матеріали. Дослідження / [авт.-упор. С. М. Ляшко]. - К. : НБУВ, 2003. - С. 5.
8. Бугаєва О. Створення українського Біографічного словника як етап відродження історичної пам'яті українського народу [Електронний ресурс] / О. Бугаєва. - Режим доступу : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=430>.

Борчук Степан,

кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории Прикарпатского национального университета имени В. Стефаника

ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКИЕ ПРОЕКТЫ УАН - ВУАН. "БИОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ ДЕЯТЕЛЕЙ УКРАИНЫ"

В статье рассмотрены процессы и события, которые привели к созданию "Биографического словаря деятелей Украины". Охарактеризованы исторические условия, в которых возобновила деятельность Академия наук Украины. Детально проанализирован материал, который входил в издание. Освещена работа авторского коллектива издания, а также описаны условия, при которых менялись руководители и авторы "биографического издания". Раскрыты объективные и субъективные условия прекращения работы над изданием. Раскрыто значение "Биографического словаря" для энциклопедической науки в целом.

Ключевые слова: Академия наук; энциклопедия; биография; издание; публикация.

Borchuk Stepan,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of World History Carpathian National University Stefanik

COLLEGIATE PROJECTS UAS - VUAN. "BIOGRAPHICAL DICTIONARY UKRAINE FIGURES"

The article outlines the processes and events that led to the creation of "Biographical Dictionary of Workers of Ukraine." Characterized historical conditions in which resumed activity Academy of Sciences of Ukraine. Posted detailed analysis of the material included in the publication. Authors publishing deals, and describe the conditions under which top officials and authors' biographical publications. " Solved objective and subjective conditions of termination of publication. The basic of this "dictionary" for encyclopedic science in general. One of the important stages of work on a similar publication of reference is the stacking register the names of persons

whose biographies are logging in. This list of names were up in the Commission in 1919 he prepared on the basis of biographical information, bibliographic information, that data was entered on the card. In total, 1933 at cards was included about 200 thousand. Names on the letters AZ. A list of names to the first volume of "Biographical Dictionary of leaders of the Ukrainian people and Ukrainian lands" on the letters A and B was prepared by staff biographical Commission by the end of 1929 he is perhaps the most important result of the Commission.

Keywords: Academy of Sciences; Encyclopedia; biography; publications; publication.

REFERENCES

1. Bilokin S. (2006), In defense of Ukrainian heritage, art historian Theodore Ernst, Institute of History of Ukraine, Kyiv, pp. 65-71 (ukr).
2. Boyko O. D. (1999), Ukraine History, Academy, Kyiv, p. 297 (ukr).
3. Verstiuk V., Ostashko T. (2001), Stebnytskyi Peter Yanuariyovych in: *Handbook of the History of Ukraine (A-Я)*, Genesa, Kyiv, p. 829 (ukr).
4. Vynnychenko V. (1990), Renaissance nation, Vol. 3, Kyiv, p. 172 (ukr).
5. The detailed note on the application and order the publication of figures Biographical Dictionary of the Ukrainian people and Ukrainian lands (science, literature, history, art and community. Movement) (1919), *First half-year existence of the Ukrainian Academy of Sciences in Kiev and outline its work by the end of 1919*, pp. 68-72 (ukr).
6. History of the Academy of Sciences of Ukraine, 1918-1923: Documents and Materials (1993), Kyiv, p. 277 (ukr).
7. Liashko S. M. [author-compiler] (2003), Standing Committee UAS - UAS for compiling biographical dictionary leaders Ukraine. 1918-1933. Documents. Materials. Research, NBUV, Kyiv, p. 5 (ukr).
8. Buhayeva O. Creation of Ukrainian biographical dictionary as a stage revival of historical memory of Ukrainian people, available at: <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=430> (ukr).

© Борчук Степан

Надійшла до редакції 26.12.2014

УДК 94 (477.8)

КОГУТ ОКСАНА,

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри філології та перекладу Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАФТИ І ГАЗУ - ЦЕНТР НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ РОБОТИ І ЗВ'ЯЗКІВ ІЗ ВИРОБНИЦТВОМ УКРАЇНИ

У статті на основі широкого кола історичної літератури та джерел висвітлено розвиток нафтогазової промисловості Прикарпаття й становлення її науково-технічного потенціалу, досягнення, тенденції, перспективи. Автор доводить, що провідне місце в широкому колі національних і галузевих вузів заслужено посів вищий технічний навчальний заклад - Івано-Франківський інститут нафти і газу, де проводилися ґрунтовні наукові дослідження та навчання майбутніх спеціалістів країни.

Ключові слова: Прикарпаття; нафта; газ; свердловини; Інститут нафти і газу; науково-технічні програми.

Постановка проблеми та стан її вивчення. В українській нафтогазовій науці виділяються три етапи розвитку. Вони визначаються не тільки потребами промисловості, загальним рівнем науки і техніки, але, у першу чергу, політичним становищем в Україні. Перший, початковий етап пов'язаний зі становленням нафтогазової, хімічної та деревообробної промисловості взагалі й специфікою діяльності в умовах австрійського, а потім польського державного устрою на Західній Україні. Австрійський період був досить сприятливим для праці українських дослідників. Проте й у цей період, як і в наступний, робота велася в інтересах пануючої держави, а українські автори набували слави як австрійські або польські вчені. Другий етап був досить тривалим - з

1939 р. до 1991 р. Він відзначався виникненням багатьох наукових установ, шкіл і напрямків. Його характерною рисою було входження української нафтогазової науки, як й інших наук, до складу радянської (російської). Усі головні наукові центри, які скеровували напрями досліджень і використовували їхні основні результати, знаходилися в Москві й Ленінграді. Лауреатами Ленінської премії були українські вчені-нафтовики: М. Балуховський, С. Воробйов, М. Горев, І. Літвінов, Л. Палець, С. Черпак. Державна премія Української РСР присуджувалася О. Богайцю, С. Вітрику, Й. Головацькому, В. Глушку, В. Дем'янчуку, Г. Доленку, Л. Курилюку, Я. Кульчицькому та іншим [1, с. 9]. Третій етап розпочався зі встановленням української державності.